

CHRISTIAN BOBIN
Porszemnél is kisebb

CHRISTIAN

BOBIN

*Porszemnél
is kisebb*

Vigilia Kiadó
Budapest, 2024

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Christian Bobin: *Le Très-Bas*
© Éditions Gallimard, Paris, 1992

*Cet ouvrage, publié dans le cadre
du Programme d'aide à la publication (P.A.P.)
Kosztolányi, a bénéficié du soutien de l'Institut
français en Hongrie.*

*Ez a mű a Magyarországi Francia Intézet
támogatásával a Kosztolányi Könyvtámogatási
Program (P.A.P.) keretében jelent meg.*

Fordította:
KISS GABRIELLA
Munkáját fordítói ösztöndíjjal támogatta:

Lektorálta:
BENDE JÓZSEF

Hungarian translation © Kiss Gabriella, 2024
Hungarian edition © Vigilia Kiadó, 2024

A magyar nyelvű megjelenést
M. P. áldott emlékének ajánlom
(A ford.)

*Ghislaine Marionnak,
akinek nevetése
megnyitotta az írás addig lezárt útjait*

Egy kérdés, melyre nem érkezik válasz

A fiú meg az angyal útra kelt, a kutya meg ment utánuk. Ez a mondat a Bibliában található. A bibliai Tóbiás könyvének egyik mondata. A Biblia egy könyv, amely sok-sok könyvből áll, és minden könyvben sok-sok mondat van, és mindegyik mondatban sok-sok csillag, olajfa és forrás, kis szamarak és fügefák, búzamezők és halak – és szél, szél mindenütt, az esti szél mályva- és a reggeli fuvallat rózsaszíne, a nagy viharok éjfeketéje. A mai könyvek anyaga a papír. A tegnap könyvei bőrből voltak. A Biblia az egyetlen könyv, amelynek anyaga a levegő – tömérdek tinta és szél özöne. Balga könyv, amely botladozva keresi jelentését – valahogy elkallódott a lapjain, ahogyan a szél kóborol a bevásárlóközpontok parkolóiban, a nők hajában, a gyermekek szemében. Egy könyv, amelyet képtelenség úgy tartani, hogy bele ne remegne a kezünk, éppoly képtelenség, mint hogy okosan, távolságtartóan olvassuk: tüstént elillanna, mondatainak homokszemei kiperegnének ujjaink közül. Egy pillanatra megmarkoljuk a szelet, de aztán nyomban

megtorpanunk, akár egy új szerelem kezdetén, s azt mondjuk, most megállok, mindent megeltem, végre eljött az ideje, most megállok, az első mosolynál, az első találkozásnál, az első akaratlanul kiejtett szavaknál. A fiú meg az angyal útra kelt, a kutya meg ment utánuk. Ez a mondat csodálatosképpen illik Assisi Ferenchez. Kevés dolgot tudunk róla, s ez jobb is így. Amit tudunk valakiről, gátolja a megismerését. Amit mondunk róla, azt gondolván, tudjuk, mit beszélünk, megnehezíti, hogy lássuk. Például azt mondjuk: *Assisi Szent Ferenc*. Úgy mondjuk, mint aki alva jár, a nyelv álmában ringatózva. Nem is mondjuk, csak hagyjuk, hogy kiperegjen a szánkon. Csak hadd jöjjenek a szavak, és jönnek, sorban, de nem a mieink, nem hozzánk tartoznak, hanem a hazugsághoz, a halálhoz, a társadalmi élethez. Nagyon kevés igazi szót váltunk egymással, igazán keveset. Talán egyedül azért leszünk szerelmesek, hogy végre elkezdjük beszélni. Talán egyedül azért nyitunk ki egy könyvet, hogy végre elkezdjük hallani. A fiú meg az angyal útra kelt, a kutya meg ment utánuk. Ebben a mondatban nem látod sem az angyalt, sem a fiút. Csak a kutyát látod, sőt azt is, milyen jókedvű, s elnézed, ahogy követi a két láthatatlan alakot: a fiút – akit önfeledtsége tesz láthatatlanná – s az

angyalt – akit az egyszerűsége. A kutya, nos, ő jól látszik. Mögöttük. A nyomukban. Megy a két másik után. Követi őket, de néha elkóborol, kis időre eltűnik a réten, lecövekel egy vízityúk vagy róka láttán, azután két ugrással beéri a többieket, és szorosan mögójük tapad. Kósza, bolondos. A gyermek és az angyal egyvonalban haladnak. A gyermek talán fogja az angyal kezét, így vezeti, hogy amaz ne érezze idegenül magát, ő, aki a látható világban oly tétován jár, mint vak ember fényes napvilágnál. És a fiú dudorászik, csacsog mindenről, ami épp átsuhan a fején, és az angyal mosolyog, vele örül – és a kutya még mindig mögöttük, hol jobbról, hol meg balról. Ez a kutya ott van a Bibliában. Nem sok kutyáról lehet ezt elmondani. Előfordulnak cetek, bárányok, madarak és kígyók, de kutyából épp csak néhány. Te is csak ezt az egyet ismered, amelyik ott kóborol az utakon, két gazdája: a fiú és az angyal nyomában; az egyik nevetés, a másik csend, az egyik játék, a másik kegyelem. Ez a kutya Assisi Ferenc.

Van itt egy kérdés, amely nem leli válaszát. Egy kérdés, amelyre fájón nem érkezik válasz. Neki-nekiütközik a halántéknak, ahogy a légy az ablaküvegnek – mindaddig, míg egyszer végre szabad utat nem talál. Gyermeki kérdés. A lélek

teszi föl, melynek mozgástere az ég maroknyi kékje. Megtöri a túlságosan is ránehezedő csön-
det, és egyszer csak megszólal: honnan jövök, én,
aki nem voltam mindig itt? Hol voltam, mielőtt
megszülettem? Korunk a létező legrövidebb vá-
laszt adja erre: apád és anyád pázrásából. Egy-két
sóhaj és némi gyönyör gyümölcse vagy. Egyéb-
ként sem a sóhajok, sem a gyönyör nem szük-
ségszerű. Ma már elegendő egyetlen kémcső.
A legújabb válasz pedig így hangzik: egy ondó-
száלבól és egy petesejtből jöttél létre. Ezen kívül
nincs miről beszélni. Sem ezen kívül, sem ezen
túl. Nem vagy más, mint az anyag megrázkódása,
majd újrendeződése, hosszú-hosszú út, amely-
re a nemlét lép, végeredményben azért, hogy ő is
részt vehessen a létben. A tizenharmadik század-
ban, Assisi Ferenc évszázadában hosszabb, sok-
kal hosszabb volt a válasz, igaz, éppoly kevésbé
alkalmas arra, hogy kioltsa a kérdést. A tizen-
harmadik században az ember Istentől jött és
hozzá tért vissza. A teljes válasz ott volt a Bibliá-
ban, egyet jelentett a Könyvvel. Több ezer oldalt
foglalt magába. Nem is annyira a Bibliában volt,
mint inkább annak a szívében, aki azért olvas-
ta, hogy megtalálja benne a választ. És csak úgy
olvashatta jól, hogy mindennapi olvasmányává
tette. A választ nem kiolvasnia lehetett, hanem

átéreznie, átérezni testében, szellemében, lelkében. Nem professzori válasz volt. A professzorok olyan emberek, akik olyan szavakat tanítanak másoknak, melyeket ők maguk is könyvekben találtak. De egy levegőből szőtt könyvből lehetetlen szavakat tanulni. Lehet részesülni frissességükből, időnként. Megremegünk, ahogy átfúj rajtunk egy-egy szava: én már szerettelek, mielőtt megszülettéél volna. Szeretni foglak az idők végezetén túl. Szeretlek örökkön örökké. Mielőtt anyja méhében szunnyadt volna boldog káprázatban, Assisi Ferenc e szavakban fürdőzött, melyeket ott tartottak a Bibliába zárva, mint aranyat a kincsesláda mélyén. Onnan vették elő az ünnepeken, a munkavégzés mozdulataiban és az azt követő megpihenésben. E szavak átítatták a föld gömbölyded formáit, a pajtabéli állatok leheletét, az érdes héjú kenyér ízét. És hol voltak, honnan jöttek elő, mielőtt a Bibliába kerültek volna? Ott lebegtek a földek üressége fölött, a szívek üressége fölött, ott csatangoltak a széllel a pusztaságokban. Ezek voltak először. Mindig is voltak. A szeretet szavai előbb léteztek bármi másnál, még magánál a szeretetnél is. Kezdetben nem volt semmi más, csak a hang, még szavak nélkül, az aranyló, életet adó lehelet, amely beburkolta Istent, Assisi Ferencet és Tóbiás kutyá-

ját, egyetlen közös ölelésbe kapcsolva őket úgy, hogy leheletük egészen összekeveredjen.

Szerettelek. Szeretlek. Szeretni foglak. Ahhoz, hogy megszülessünk, nem elég a test. Ezek a szavak is kellenek hozzá. Messziről jönnek. Az egek távoli kékjéből, és behatolnak mindenbe, ami csak él, ott áramlanak minden élő húsa alatt, mint a tiszta szeretet búvópatakja. Nem kell ismerni a Bibliát ahhoz, hogy meghalljuk. Nem kell hinni Istenben ahhoz, hogy lehelete meg-elevenítsen. E szavak átjárják a Biblia minden lapját, de ugyanígy átjárják a fák leveleit, az állatok bundáját és a levegőben szálldosó valamenyny porszemet. Az anyag titkos mélye, legbenső magja, végső pontja nem az anyag, hanem ezek a szavak. Szeretlek. Szeretlek örök szeretettel, örökké hozzád hajolva – légy bár porszem, állat, ember. Mielőtt még a bölcsők felett lebegne, mielőtt az anyák ajkain járná táncát, ezek a szavak már utat törnek maguknak, korszakalkotó jelentőségű személyiségek mondják ki őket. Vannak szavak, melyek a háború és üzlet szavai. Dicsőség és bukás szavai. Süketek szavai. És mindeközben másfelől, mindezek örvén, a mélyben és a magasban a szélben fújó lélek, a bolondos láz, a vér lüktető morajlása: szeretlek. Már azelőtt, hogy

megszülettél. És az idők végezte után. Szeretlek örökkön örökké. Assisi Ferenc innen jön. Innen jön, és ide tér vissza, ahogyan a férfi a megvetett ágyban rá váró kedvese ölelésébe.

De lépünk csak közelebb kissé. Hallgassunk bele a világ zajába az ablakon át. Az arany csendésébe, a kard csörgésébe, az imádságok mormolásába. A zajba, melyet azok csapnak, akik súlyos függönyök mögött a pénzüket számolgatják. Akik kastélyaik mélyén alszanak sötét mámorba zuhanva. Akik az angyalok kőcsipkéi alatt imáikat mormolják. A kereskedő, a harcos és a pap. Ezek hárman osztoznak a tizenharmadik századon. És aztán van még egy csoport. Árnyékban marad, túlságosan megbújva ahhoz, hogy valaha is rávetülhessen bármiféle fény. Azt mondhatjuk rá, hogy ez az első három legfőbb nyersanyaga. A kereskedők belőle nyerik a munkaerőt, amelyre szükségük van. A harcosok belőle pótolják megfogyatkozott seregüket. A papok benne szimatolnak lelkek után, amelyekre áhítoznak. Mindhárman remélnek valamit munkájuk jutalmaképpen: vagyont, dicsőséget vagy üdvösséget. Ez a csoport nem remél semmit, még az idő múlását, a fájdalom elcsitulását sem. A szegényekről van szó. A szegény nincstelen ott van a tizenhar-

madik században, ott a huszadikban, ott van mindegyikben. Éppoly vén, mint Isten, éppoly szótlan, mint Isten, éppoly elveszett, mint Ő a maga vénségében, a maga némaságában. A szegényektől kapja Assisi Ferenc a valódi arcát. Az arcot, amely sokkal szebb, mint amilyenek a templomok fatábláin ábrázolták, és sokkal tisztább, mint amilyenek nagy művészek festették meg. A szegény ember egyszerű arcát. A nyomorúságos arcot, amely egy szegényé, egy bolondé, egy koldusé.

1182 ősze, Itália. Egy mondat kering a levegőben, a századok mélyéből tört fel, most egy pillanatig ott lebeg Assisi városának egyik háza fölött, majd leszáll egy, a bölcsőjében szunnyadó újszülöttre. Semmi nesz. Látszólag semmi sem változott. Senkit nem fogott el aggodalom, senki nem látott semmit. A gyermek nem ébredt föl. A nagy dolgok mindig egy álommal kezdődnek. A nagy dolgok mindig a legparányibb felől érkeznek. Az életben nincs sok esemény. A háborúk, az ünnepek és az a sok minden, ami zajjal jár, nem események. Az élet, amely egy másik életből bontakozik ki – ez esemény. Bejelentés, lárma nélkül érkezik. Az eseménynek bölcsőformája van. Éppoly gyöngé és hétköznapi. Az ese-

mény az élet bölcsője. Sosem vagyunk ott, amikor megérkezik. Sosem sikerül tetten érnünk a láthatatlant. Csak utána, csak jóval később jövünk rá, hogy itt valaminek történnie kellett.

A fiú és az angyal elhagyták Assisit anélkül, hogy bárki is észrevette volna őket. Egy kutya ment a nyomukban – három lépéssel mögöttük.

Az újszülött meg-megnyikkant álmában.